

MITTUNIVERSITETET

Institutionen för utbildningsvetenskap (UTV)

Examensarbete inom
lärarutbildningen, 15 högskolepoäng

Böckernas betydelse för barnens språkutveckling

Petra Mikaelsson & Jessica Olsson

Abstrakt

Denna studie syftade till att undersöka hur pedagogerna tankar kring barns språkliga utveckling och hur de arbetade mer konkret med böcker och samtal för att främja barns språkutveckling. Jean Piaget och Lev Vygotskij är de pedagogiska teoretikerna som vi har utgått ifrån gällande teorier inom läroprocesser. När det gäller arbetssätten för att främja barnens språkstimulering utgick vi från forskning. Studien är en kvalitativ metod med en fenomenologisk ansats. Genom ostrukturerade intervjuer med pedagoger har empiri insamlats. Resultatet visade att pedagogerna anser att fenomenet språklig medvetenhet är stort och komplext. De menade att språket inte bara var det verbala utan även består utav kroppsspråket. När det gäller arbetet med att stimulera barnens språk ansåg pedagogerna att det var viktigt med högläsning och samtal kring boken. De menade även att samtalet i sig och vilket språkbruk man använder sig utav i samtalet är av stor vikt.

Nyckelord: Barn, böcker, pedagoger, samtal, språk, språkutveckling.

Innehållsförteckning

Abstrakt	
Innehållsförteckning	
Inledning	1
Bakgrund	2
Lärandets processer och dimensioner	2
Språkteorier	3
<i>Piaget</i>	3
<i>Vygotskij</i>	3
<i>Likheter och skillnader mellan Piagets och Vygotskijs teorier</i>	4
Språklig medvetenhet	4
<i>Språkets olika delar</i>	5
Böckernas betydelse för språklig utveckling.....	6
<i>Återberättande av böcker som en del av lärandet</i>	8
<i>Dialogen kring böckernas betydelse för lärandet</i>	9
Syfte och Metod	12
Syfte	12
Metod	12
Procedur	13
<i>Datainsamling</i>	13
<i>Urval</i>	14
Etiska normer	14
Validitet och reliabilitet.....	15
Resultat	16
Pedagogers tankar kring språklig medvetenhet	16
Hur stimuleras barnens språk	17
<i>Sagor och böcker</i>	19
<i>Samtal kring böcker</i>	21
<i>Att bearbeta boken med hjälp av kreativitet?</i>	22
<i>Dramatisering</i>	23
<i>Språk via kroppen och tecken</i>	23
Diskussion	25
<i>Vad är språklig medvetenhet</i>	27
<i>Hur stimuleras den språkliga utvecklingen</i>	28

Metoddiskussion	31
Förslag till vidare forskning.....	32
Tack	32
Referenser.....	33
BILAGA 1: Missiv till intervjupersoner	35
BILAGA 2: Intervjufrågor.....	36

Inledning

Som blivande förskollärare kommer vårt uppdrag i verksamheten att utgöras av att lägga grunden för ett livslångt lärande. Vi kommer båda två att arbeta inom förskolan och en viktig del i vårt kommande yrke blir att stimulera barnens väg in i språket. Det är vi pedagoger som ska främja barnens språkinläring på bästa sätt för att underlätta deras skolgång. Som pedagog ligger det till stor vikt att skapa ett intresse för barnen och som väcker deras lust till att lära.

I Liberg (2008) går det läsa att vi kommunicerar med vår omvärld och andra människor för att vi ska kunna göra oss förstådda, men även för att vi ska förstå vår omvärld. Meningsskapande kommunikation sker på många olika sätt. Däribland kan samtal, musik, bild, gester, mimik och kroppsrörelse nämnas.

Barn som växer upp i språkrika miljöer får en bredare språkutveckling, vilket ger barnen en större möjlighet till att påverka sin egen situation, närmiljö och samhällsutveckling. Det är därför viktigt att förskolan och skolan på många olika sätt stimulerar och stöttar barnen i deras språkliga utveckling. (ibid.). Med språkrika miljöer menar vi barn som blir språkligt stimulerad på många olika vis, till exempel genom samtal, böcker, tv och film.

Vi har valt att undersöka sex olika pedagogers erfarenheter och tankar om barnens språkliga utveckling. Alla medverkande i vår studie är utbildade vilket medför benämningarna pedagoger eller förskollärare. Med denna studie vill vi rikta in oss på arbetet rörande språket inom förskolan, hur pedagoger ser på språklig medvetenhet samt hur de arbetar för att främja språkutvecklingen.

Vi har under vår verksamhetsförlagda praktik uppmärksammat att det finns böcker tillgängliga för barnen på dessa förskolor. Pedagogerna arbetar dock på olika sätt med böcker och lägger olika stor vikt på användandet. Genom detta kommer fokus att riktas mot böckernas olika användningsområden.

Problemet är att vi inte vet vilket synsätt och tankar pedagogerna har gällande fenomenet språklig medvetenhet och hur de aktivt arbetar för att främja barnens språkutveckling. Vilket mynnar ut till studiens forskningsproblem. Hur ser pedagoger på hur man arbetar för att främja barns språkutveckling?

Bakgrund

Inledningsvis beskrivs en läroprocess som utgår från ett lärande i samspel med andra individer och omgivning. För att lärande ska kunna ske måste en bearbetning av inhämtade erfarenheter och kunskaper göras. Denna studie handlar om hur pedagoger kan använda sig av böcker som redskap för att främja barnens språkutveckling. Vi förutsätter att pedagogerna inhämtat kunskap om Piagets och Vygotskijs teorier beträffande lärande samt deras syn på utveckling under sin utbildning. I den första delen redogörs fenomenet språklig medvetenhet och följs sedan av en kortfattad sammanfattning av de olika beståndsdelarna som språket utgörs av. I den andra delen av bakgrunden belyser vi olika metoder som pedagoger kan använda sig av i arbetet med att främja barnens språkutveckling. Denna del tar även upp relevant forskning om hur barnen utvecklar språket.

Lärandets processer och dimensioner

Illeris (2007) beskriver att allt lärande sker genom två processer, samspel och tillägnande, vilka måste vara aktiva samtidigt för att lärande ska ske. Dessa två processer är vanligtvis synkroniserade vilket gör att det många gånger inte märks att det är två vitt skilda processer. Med samspel menar han att lärandet sker mellan individen och omgivningen och sker under hela vår vakna tid. Tillägnelsen sker inom människan genom bearbetning av impulser från samspelet. Det nya tillägnandet knyts an till det redan kända och genererar i sin tur till vidare kunskap.

De ovan nämnda processerna ingår i vad Illeris (ibid.) kallar lärandets tre dimensioner. De tre dimensionerna kallas innehållsdimensionen, drivkraftsdimensionen och samspelsdimensionen. Innehålls- och drivkraftsdimensionen handlar båda om den individuella tillägnelseprocessen, medan samspelsdimensionen är anknuten till det sociala och samhällsliga perspektivet. Han anser att de tre dimensionerna är beroende av varandra samt att det är viktigt att ta hänsyn till alla tre för att uppnå tillfredställande förståelse och ett läroförlopp. Då innehållsdimensionen bland annat behandlar nyckelorden kunskap och förståelse, innefattar den med andra ord det personen ifråga lär sig. Drivkraftsdimensionen har nyckelord såsom motivation, vilja samt känslor, vilket innebär att vi måste kunna bevara vår mentala och kroppsliga balans för att kunna lära in nya kunskaper.

Språkteorier

Teoretikerna Piaget och Vygotskij har refererats från andra författare och forskare. Detta beror på översättningsproblem av centrala begrepp och bristande förståelse för det avancerade engelska språket. Studiens övertygelse bör dock inte gå förlorad då de valda författarna och forskarna beskriver innebörden av teorierna på ett välbekant sätt.

Piaget

Enligt Piaget sker den egentliga språkutvecklingen under det preoperationella stadiet, med andra ord från två års ålder fram till dess barnet är i skolåldern. Från att barnet har varit styrt av en mer konkret situation, här-och-nu-situation, distanserar det sig mer och kan beskriva händelser både i då- och nutid. (Arnqvist, 1993). Under det preoperationella stadiet utvecklar barnet sin kognitiva förmåga och det kan i allt högre grad tänka på sina handlingar. Det kan med andra ord knyta tankar, nya ord och begrepp till sina handlingar. (Jerlang, 2008).

Enligt Piaget bör man som vuxen medmänniska se barnet som ett subjekt istället för ett objekt. Barnet fylls inte med färdig kunskap utan de nya kunskaperna erövrar i en dynamisk process. Med andra ord erövrar barnet kunskap av egen kraft och genom sina erfarenheter i en stimulerande och krävande miljö. En annan viktig del är att utgå från barnets intressen och nyfikenheten på både den fysiska och materiella omgivningen. Utgår pedagogerna från barnets intressen kan de lättare lära barnet nya kunskaper då motivationen är en stark drivkraft för fortsatt lärande. (ibid.).

Piaget menar att människan strävar efter att anpassa sig efter sin omvärld, detta kallar han adaptionsprocessen. Adaptionsprocessen har två viktiga grundläggande delar; assimilation och ackommodation. Assimilation är en inåtgående process som innebär att individen anpassar omvärlden till sin egen. Han menar att det vi redan har vetskap om använder vi för att förstå vår omvärld. Ackommodation däremot är en utgående process där individen anpassar sig till omvärlden. Människor kan inte bara ta in kunskaper utan måste även strukturera upp tankar för att veta hur kunskapen kan eller ska användas. Ackommodationsförmåga är en förutsättning för att barnet ska kunna förstå sina medmänniskors känslor och tankar. (Arnqvist, 1993). Piaget anser att assimilation och ackommodation behövs för att bygga upp språkliga strukturer, men det behövs även ordlekar och rim och ramsor (Jorup, 1979).

Vygotskij

Vygotskij skiljer på spontana och vetenskapliga begrepp. De spontana begreppen som huvudsakligen utvecklas under förskoleålder och utgår ifrån barnets konkreta erfarenheter. Detta gör att språket blir situationsbundet och barnet får svårt att beskriva det som inte är synbart. De vetenskapliga begreppen bygger på definitioner. Dessa begrepp introduceras utav lärare för att barnet

ska utveckla sina spontana begrepp och för att det ska få en djupare förståelse för att ett ord kan användas i olika sammanhang. (Arnqvist, 1993).

Snyder Ohta (2005) beskriver Vygotskijs teorier om närmaste utvecklingszon, som kallas för den proximala utvecklingszonen. Vygotskijs närmaste utvecklingszon handlar och beskrivs som vad en person kan göra med hjälp av stöd som ges från en annan person för att nå ett mål han/hon inte kunnat nå innan. Den här definitionen är skapad med tanke på att kunna se vart barnet befinner sig i den faktiska utvecklingsnivån och det betyder att den vuxnes vägledning är viktig. Jerlang och Ringsted (2008) beskriver att de problem som barnet endast kan bemästra med hjälp av andra, kan det senare med den kollektiva erfarenheten som grund klara av att lösa själv. Vygotskijs mål var att pedagogerna skulle uppmärksamma barnets befintliga kunskaper och utgå från dessa, samt arbeta med barnets intressen som motivationskälla för att nå närmaste utvecklingszonen. Risken är dock att man som pedagog lägger för stort fokus på vad barnet ska kunna istället för att fokusera på var barnet befinner sig i utvecklingszonen. Detta kan i sin tur innebära att barnet blir objektifierat med en alltför styrd inläring.

Samspelet med andra människor är en viktig del i den proximala utvecklingszonen. Här utvecklar barnet sin förmåga att agera som en god lyssnare eller hur de talar. Det väsentliga är interaktionen människorna emellan. (Arnqvist, 1993).

Likheter och skillnader mellan Piagets och Vygotskijs teorier

Det finns vissa gemensamma drag att finna i Piagets och Vygotskijs teorier. Båda förutsätter att barnen aktivt utforskar sin omvärld och därmed samspelar med sin omgivning. De sätter även båda språket i ett större sammanhang, där både kognition och kommunikation är viktiga beståndsdelar. Däremot menar Vygotskij att barnets språkliga utveckling går från det sociala till det individuella, medan Piaget anser att utvecklingen påbörjas som en individuell och egocentrisk process för att sedan övergå till det sociala.(ibid.).

Språklig medvetenhet

Barn använder sig av språket för att förmedla sina behov, känslor och attityder till omvärlden. Språkets yttersta roll är att förmedla budskap och med hjälp av språket skapas ord, meningar och sammanhängande meddelanden. (ibid.). Tornéus (2000) beskriver för att barnet ska utveckla sitt språk behöver det samspela och kommunicera med andra. Innan barnet har ett talande språk använder det sig av här och nu kommunikationer via olika läten, mimik och ögonkontakt. Med språklig medvetenhet menas att man håller ett avstånd till språket och reflekterar över det. En sådan distanserad hållning till språket kallas för metalingvistisk. Ordets form och funktion anses vara av större betydelse än ordets betydelse. För barn är det här inte lätt och det är inte ett

självklart led i språkutvecklingen. Bjar och Liberg (1993) menar att det krävs att barnet har utvecklat de grundläggande språkliga färdigheterna innan de når förmågan till och en sådan språklig medvetenhet att de kan skifta perspektivet från innehållet till formen.

När barnet självmant börjar fundera över språket och dess betydelse anses det att barnet börjar bli språkligt medveten, vilket betyder att de tänker på hur något sägs eller skrivs. (Svensson, 2005). För att barnet skall utveckla ett bra språk kan språklig medvetenhet stimuleras genom muntliga aktiviteter såsom högläsning, samtal eller rim och ramsor. Dessa aktiviteter måste kännas meningsfulla för barnet och det måste även ske i ett sammanhang som barnet känner sig tryggt i. (Eriksen Hagtvvet, 2004).

För att ett barn ska uppnå förmågan att distansera sig till språket och bli språkligt medveten, det vill säga har uppnått en god språklig förmåga, måste det inneha kunskaper om språkets olika delar. I nästkommande del ges en kortare sammanfattning om de olika beståndsdelarna i språket.

Språkets olika delar

Språket består av flera olika komponenter, små delar. Tornéus (2000) beskriver språket som en diamant och att under diamantens glittrande yta finns olika färger som ger diamanten dess ljusspel och nyanser. Språket har samma färger som bygger upp meningsinnehållet. När språkdiamanten skimrar tydliggörs de olika delarna i språket och dessa små delar symboliserar olika språkljud och stavelser.

I och med att barnet får ett större ordförråd lär de sig att sätta ihop fler ord till meningar. Barnet har nu förvärvat kunskap för grammatik som kan delas in i meningsfulla satser och detta benämns för språkets minsta betydelsebärande enheter. (Arnqvist, 1993). Ordets minsta betydelsebärande del kallas för morfem. Med morfologiska medvetenheten innebär att man även vet vad order betyder. Morfem är ordets formlära och här studeras ordets form och bildning. Morfemens betydelse kan variera beroende på i vilket sammanhang de uppkommer. (Sigurd, 1991).

Arnqvist (1993) förklarar att fonologisk medvetenhet är språkets minsta delar, vilket betyder att barnet har kunskap om språkljuden. När barnet är språkligt medveten kan det rätta den vuxne som säger fel. Fonologisk medvetenhet är språkljuden och den funktion de har i språket. Han beskriver vidare att den här utvecklingen bygger på hur vi producerar ljuden. Eriksen Hagtvvet (2004) beskriver att det är viktigt att barnet är medveten om språkljud när det ska "knäcka" den alfabetiska koden, detta för att barnet skall kunna dela upp orden i självständiga helheter.

Arnqvist (1993) beskriver pragmatisk medvetenhet om hur man förhåller sig till språket, hur en dialog förs, vilka gester och mimiker som används i dialogen. En viktig del i den pragmatiska medvetenheten går ut på att barnen ska lära sig använda sig utav en dialog. I samspel med vuxna utvecklar barnet denna färdighet redan under sitt första levnadsår. Dialogen går ut på att den vuxne frågar och barnet svarar genom olika ljud. När barnet har nått två års ålder börjar det utveckla sin förmåga till dialog. De yngre barnen svarar på frågor de får i dialogen medan de äldre kan föra något nytt till samtalet.

Syntaktisk medvetenhet handlar om hur språket används, vilka ord som sätts före och efter, det vill säga i vilken ordning orden kommer (Sigurd, 1991).

Semantisk utveckling handlar om ordets innebörd och mening (Arnqvist, 1993). De yngsta barnen uppfattar språket som ett enda stort flöde och riktar sin uppmärksamhet mot språkets betydelse. Barnen ser till betydelsen av ordet istället för formen. (Lindö, 1998).

Som tidigare nämnts består språket av många olika små delar och nedan beskrivs hur ett pedagogiskt arbete på en förskola skulle kunna fortlöpa för att främja barnens språkutveckling. Eftersom studien präglas av böckernas betydelse för barnens språkutveckling kommer nästkommande del att beskriva hur böcker kan användas i lärandets syfte. Denna avslutande del av bakgrunden kommer att präglas av hur pedagoger kan använda böcker som utgångspunkt och inspirationskälla till språkligt lärande.

Böckernas betydelse för språklig utveckling

I Simonsson (2004) studie fick pedagogerna diskutera och förklara varför de använde sig av barnböcker i förskolan. Resultatet visade att böckerna alltid funnits med och att barnen var tvungna att lära sig språket och lära sig att läsa samt utveckla sin fantasi. Pedagogerna i undersökningen lyfte även fram boken som ett viktigt redskap i arbetet med barns språkutveckling och lärande samt boken som inspirationskälla till andra bokrelaterade aktiviteter.

Simonsson (ibid.) nämner bilderboken som ett bra hjälpmedel när det gäller de yngre barnens språkutveckling, men även barn med annat modersmål anses få ut mer av bilderboken än andra textbetonade böcker. De menar att yngre och invandrabarn inte alltid har tillräckligt stort ordförråd eller vidare förståelse för att klara av att lyssna på en textbaserad bok. Om pedagogen till en början istället arbetar med bilderböcker utvecklar de barnens språk och ordförråd.

Lindö (2009) beskriver att den pedagogiska uppgiften inför sagostunden är att väcka barnens nyfikenhet, förmedla information om omvärlden och stärka samhörigheten i barngruppen. Sagostunden ska även stimulera jaget genom att låta barnen själva få vara med och berätta sagor, men framförallt ska det vara roligt. Vidare beskriver Lindö att det är viktigt att visa engagemang under läsning av sagan och att pedagogen ska välja böcker som fångar barnens intresse. För många barn speciellt de yngre, är upprepningar viktiga i språkets utveckling. Om sagan inte alltid har detta, kan pedagogen själv lägga in ord och fraser i den text som boken tidigare behandlat. Pedagogen har då en viktig uppgift att knyta ihop sagan så att den avslutas på ett bra sätt. Genom upprepning kan barnen bilda sig egna minnesbilder för att så småningom koppla böckerna till egna tankar och erfarenheter.

Lindö (ibid.) anser att då pedagogen berättar fritt ur en bok bidrar det till att barnen blir mer intresserade. Språket kan varieras efter barnens reaktioner och det är lättare att improvisera och få ögonkontakt med barnen. För att locka de allra minsta barnen till sagoberättandet kan det vara bra att ha med sig rekvisita dels gör det boken mer levande och del kan barnens uppmärksamhet hållas kvar en längre tid. Genom detta kan pedagogen fånga barnens uppmärksamhet på ett lekfullt och inspirerande sätt.

Madsén (1994) beskriver hur lätt det är att se att språket är en del av undervisning. Hon anser att alla som arbetar med barn och ungdomar bör ha kunskaper om språket och språkutvecklingen. Genom att låta barnen vara delaktiga i språket väcker de intresse och blir mer involverad i språket. När barnen får vara delaktiga och aktiva så är det genom språket som barnen kan utveckla sina tankar och funderingar. Vidare beskriver Madsén hur viktigt det är att förskolorna är medvetna om vikten av att barn kommer i kontakt med böcker redan under tidig ålder. Språket blir inte bara synligt i böcker utan förskolorna kan sätta upp skyltar, skapa platser där barnen kan gå undan och skriva samt sätta upp brevlådor.

Genom att låta barnen komma i kontakt med språket genom olika språklekar upptäcker de att språket är uppbyggd på olika sätt genom meningar som därigenom kan delas upp i ytterliga delar, bland annat ljud och stavelser. Språket bildas genom erfarenheter och bör stimuleras aktivt redan under förskoletiden. När barnen är små och börjar på förskolan ses det som den pedagogiska guldåldern och här bör pedagogen ta tillvara på alla lärtillfällen och leken ses som viktig utgångspunkt. Lärandet genom leken gör att ett misslyckande inte känns lika hårt. När barnen leker kommer de bort ifrån känslan att inte kunna. (Eriksen Hagtvét 2004).

Trawick Smith och Dziurgot (2011) beskriver att leken är en viktig del i uppkomsten av språklig kompetens. Pedagoger som inte väljer samspel med barnen minskar möjligheten att främja tidig utveckling. Samspel i barns olika aktiviteter kan främja förmågor att leka och genom det sociala samspelet får barnen ett bättre språk. Det bästa sättet att främja barns lek är genom Vygotskjis utvecklingszon som innebär att barnen själva deltar i leken och får vägledning från en vuxen, därmed tar sig barnen ett steg längre.

En lekfull pedagogik har visat sig betydelsefull när det gäller barnens tillämpning av nya erfarenheter och kunskaper. Baumer, Ferholt och Lecusay (2005) är tre amerikanska forskare som undersökte om berättandet och leken hade betydelse gällande barnens språkutveckling. I Amerika var det tvungen att skapa nya pedagogiska aktiviteter för att barnen och eleverna skulle klara uppsatta mål. De upptäckte en stor skillnad på pedagogiken mellan USA och de skandinaviska länderna, Sverige och Finland. Skillnaden var till största delen att i Skandinavien användes en mer lekfull pedagogik. Leken och narrativa inslag genomsyrade verksamheten. Studien av de ovan nämnda forskarna sträckte sig över ett år och utgjordes av kontrollgrupper och försöksgrupper. Dessa grupper var inte slumpmässigt valda utan valdes utifrån de lärare som ville ställa upp under en ett års lång studie. Studien bestod av förbehandling, behandling och eftertester. Försöksgruppen fick under studien behandla den lästa berättelsen tillsammans med pedagogerna, de dramatiserade berättelsen och lekte kring innehållet i texten samt förde diskussioner och ritade teckningar. Kontrollgruppen å andra sidan fick en vanlig traditionell amerikansk undervisning som innebar att läraren läste berättelsen högt. Därefter fördes en gemensam diskussion och följaktligen fick de skriva om ett valfritt ämne och använda sig utav illustrationer som hjälpmedel. Forskarna ovan förutspådde att den mer lekfulla intervention i pedagogiken skulle bidra till bättre förståelse och återberättandekunst, vilket även resultatet visade. Det visade sig att försöksgruppen kunde återberätta handlingen mer innehållsrikt och i längre episoder, samt visade en större förståelse för berättelsens konsekvenser. Det framkom även att barn ur försöksgruppen hade förmågan att väva in sina egna erfarenheter i berättelsen, medan denna egenskap inte visade sig hos barnen ur kontrollgruppen.

Återberättande av böcker som en del av lärandet

Christ, Wang och Chiu (2011) anser att den vuxnes stöd behövs när barnet ska återberätta sin egen version av den högt lästa berättelsen. Den vuxne kan ställa frågor till barnet utifrån vad som berättats och genom den gemensamma interaktionen kan det uppstå mer detaljerade beskrivningar. När den vuxne och barnet pratar om berättelsen eller återberättelsen så ställer den vuxne inte bara frågor utan de upprepar för barnet svårare ord, detta för att bilda ett fonologiskt avtryck. De vuxna ger även konstruktiv respons för att barnet ska kunna korrigera felaktigheter och stärker därigenom barnets redan erövrade kunskaper. I samtalet kan den vuxne förstärka ord och samtidigt beskriva

ordets olika innebörd och förklara att de kan användas i olika sammanhang. För att barnen ska kunna utöka sitt ordförråd måste det exponeras av ord av någon som talar ett mer avancerat språk än de själv gör. Eriksen Hagtvvet (2001) menar att den vuxnes stöd är av betydelse när barnet ska återberätta sagorna. Det viktiga är att den vuxne sitter med och ställer frågor, de rätta frågorna, så att de väsentligaste delarna i samtalet kommer med.

Eriksen Hagtvvet (ibid.) nämner vidare att pedagoger ute i verksamheten bör ta fasta på barnens intresse för sagor och genom att arbeta med sagor får barnen ett rikt språk. Återberättande av sagorna ger barnen möjlighet att uttrycka sig på ett sätt som tilltalar barnen genom dess fantasi. Sagor kan främja inläring av språket på många olika plan. Hon anser även att det är viktigt att arbeta aktivt med sagor för att öka barnens medvetenhet kring hur en saga är uppbyggd och hur dess struktur är utformad. Kåreland (2009) beskriver att när barnen själva får återberätta en saga använder de sig av magi och fantasi och använder sig av kunskaper om berättande som de inte är medvetna om att de har. Pedagogerna anser därför att det är viktigt att arbeta med läsning på olika sätt dagligen med barnen.

I förskolan arbetas det med texter och böcker på många olika sätt, och det förekommer många olika aktiviteter runt en läst bok. Aktiviteterna kan variera dels genom att låta barnen bearbeta den lästa texten genom samtal och dels drama eller bilder. När barnen får möjlighet att bearbeta texter får de en större förståelse för själva texten. Via högläsning utvecklas barnens ordförråd och den språkliga medvetenheten ökas. Pedagogers arbete med högläsning och bearbetning av böcker leder till att barnen lär sig mycket omedvetet. De lär sig hur språket låter, hur det är uppbyggt, men dessutom lär de sig olika begrepp. (ibid.).

Dialogen kring böckernas betydelse för lärandet

Pramling, Asplund Carlsson och Klerfelt (1993) skriver att böcker och berättelser kan användas på en rad olika sätt i pedagogiska verksamheter. De menar att böcker och sagor kan vara en utgångspunkt för ett temaarbete eller vara en del av ett tema i arbetet med barnen. Sagor kan även inspirera till lek och skapande aktiviteter.

Lindö (1998) beskriver att barn utvecklar sin språkliga medvetenhet genom en vuxen som hjälper dem att leka med språket. Det är upp till pedagogerna att se varje tillfälle med barnen som ett lärandetillfälle. Genom att ta tillvara på samtalssituationer kan man som pedagog genom bland annat bokläsning utveckla barnens språk.

Pramling, Asplund Carlsson och Klerfelt, (1993) anser att när en pedagog läser för ett eller flera barn bör det ske som en dialog framför en monolog. Berättelsen kan anpassas efter barnens nivå och genom kontinuerlig återkoppling kan dialogen mellan läsaren och lyssnaren växa fram. Dialog under högläsning medför ett sätt att prata med barnen om något istället för till barnen. I motsats till den ovan nämnda aktiva högläsningen menar de att många förskolor i praktiken inte ger högläsning en pedagogisk roll utan en mer disciplinär eller social roll i verksamheten. De menar dock att förskollärarna vanligtvis är väl medvetna om att val av berättelser och böcker har betydelse för barnens språkliga utveckling, men att de har svårt att omsätta den medvetenheten i praktiken. De anser att förskollärarna vanligtvis använder sig utav böcker och berättelser som de vet att barnen klarar av utan problem istället för att språkligt utmana dem.

Lindö (2009) beskriver att högläsning och sagoberättande ha stor betydelse för barnens språkutveckling. Genom att enbart bara läsa böcker för barnen får de ingen möjlighet att reflektera över dess innehåll. Det är genom samtalen om böckerna som pedagogerna får möjlighet att fånga barnens funderingar och tankar. Samtalen om och kring böckerna ger även barnen en mängd olika begrepp och ord. För andraspråksbarn och elever med språksvårigheter är boksamtal mycket viktigt eftersom samspelet mellan barn och vuxen påverkar språkutvecklingen positivt. Hon anser även att det är viktigt för barnen att få känna igen sig i texterna, detta skapar en större förståelse. Detta anser även Kåreland (2009) som viktigt, att språket har en betydelse för barnens identitetskapande. Genom att bland annat läsa texter för barnen gör att de kan få en större förståelse för andra människor.

Sénéchal (1997) upptäckte i sin studie att barnen lärde sig fler ord om berättelsen lästes flera gånger och allra helst om den lästes kontinuerligt under flera dagar. Hon menade att den upprepade exponeringen är av fördel när det gäller barnens inläring av nya ord. Det framgick även i denna studie att det didaktiska förhållningssättet att ställa frågor till barnen under läsningen var ett ypperligt sätt att frambringa resultat gällande barnens erövrande av nya ord. Om det ställs enklare frågor till barnen under läsningen med en kontinuerlig återkoppling till berättelsen, utmanar det dem att finna lämpliga synonymer som bidrar till ett ökat ordförråd. Christ, Wang och Chiu (2011) kom fram till att barnen utökar sitt ordförråd och får mer förståelse för ordens betydelse vid högläsning, diskussioner och genom att diktera egna berättelser. De menade att barnen lär sig ord genom att lyssna på någon som kan läsa och läser högt för dem och när ord upprepas i olika meningsfulla sammanhang. Detta menar forskarna ger ett större djup gällande barnens ordförståelse.

Damber (2010) skriver att en pedagog bör ha vissa förväntningar på barnen, vår tolkning är att hon menar att man som pedagog bör ha en viss förförståelse för var barnen befinner sig i utvecklingen. Detta för att de ska kunna använda sig av rätt lärandemiljö och strategi. Hon beskriver pedagogens förväntningar

som en självuppfyllande profetia. Om ett barn har för höga krav på sig kan det leda till att utvecklingen upphör eller stagnerar, detta på grund av att barnet känner att allt han/hon gör blir fel eller inte räcker till. Om barnet å andra sidan har för låga förväntningar så identifierar de sig som lågpresterande. Det är alltså viktigt att finna en balans och verkligen känna av var barnen ligger i sin utveckling för att ett optimalt lärande ska ske. Pedagogerna i Simonsson (2006) resonerade och diskuterade valet av böcker utifrån barnens ålder. De menade att valet av bok ska passa barnets ålder eller utvecklingsnivå, det var viktigt att barnet hade förståelse för handlingen i boken. Pedagogerna i Simonssons studie såg böckerna som en kanal för språkutveckling, de knyter samman språk och lärande. De diskuterade svårighetsgraden av innehållet i böckerna som i detta fall från pekböcker till kapitelböcker. Pekböckerna användes flitigt för att främja de yngre barnens språkutveckling och de ansåg att yngre barn var mer beroende av bilder och samtal. De äldre barnen, femåringarna, hade större förutsättningar att förstå och hålla koncentrationen medan pedagogen läste ur en kapitelbok. Kapitelböckerna ansågs även stimulera barnens förmåga att fantisera. Eriksen Hagtvvet (2001) har en liknande uppfattning om att bilderböcker kan användas på många olika sätt. Hon menar att de "ordlösa" böckerna används till största del för att stimulera språkutvecklingen hos de yngre barnen, men kan även användas med arbetet med de lite äldre genom att låta barnen själv få göra en text till boken. Boken kan användas med syftet att prata om de enskilda bilderna, samtala om färger, stämningar och känslor i bilderna. Samtalet blir en bra grund för att skapa ett situationsbundet språk. Med pedagogernas hjälp kan bilderböcker användas som en inspirationskälla för att skriva eller komponera egna berättelser. Pedagogerna i Simonssons (2004) studie anser att arbete med bilderböcker eller högläsning som grund för barnens egna berättelser är viktigt för att utveckla deras fantasi. Barnen får då utveckla sin kreativitet och föreställningsförmåga under processen.

Syfte och Metod

I det här avsnittet presenteras syftet med studien och hur vi valde att genomföra den. Vi kommer att redogöra motivet till vår valda metod, tillvägagångssättet gällande sökandet av litteratur, intervjudeltagare och intervjumetod samt redogöra vilka etiska normer vi utgått ifrån.

Syfte

Vi vill beskriva hur fem pedagoger använder sig av böcker som utgångspunkt för att främja barnens språkutveckling.

Metod

Vi har valt att göra en kvalitativ studie med en fenomenografisk ansats. Med kvalitativ studie menas enligt Denscombe (2009) att pedagogernas utsagor, det vill säga att rådata kategoriseras. Enligt Backman (2008) kännetecknas en kvalitativ metod av att studien bygger på en skriven och verbal grund, den bygger med andra ord inte på siffror eller tal. Inhämtad data sker i vår studie genom intervjuer, vilket stödjer hans redogörelse för hur kvalitativ data inhämtas, det vill säga genom det talade ordet.

Författarna Dimenäs och Björkdahl Ordell (2007) samt Marton och Booth (2000) beskriver fenomenografin som en kvalitativ forskningsmetod. Metoden går ut på att hitta och urskilja likheter och skillnader i informanternas svar. Inom fenomenografin tittar man efter två olika perspektiv. Syftet är alltså genom fenomenografin att titta efter olika fenomen i vad människor har för olika erfarenheter. Det ena är första ordningens perspektiv vilket beskrivs hur informanterna beskriver hur verkligheten ter sig, den andra är andra ordningens perspektiv som beskrivs hur en person uppfattar ett visst fenomen utifrån hur man själv upplever fenomenet. Här följer en sammanfattning för att förtydliga perspektiven och hur vi kommer att använda oss utav dem. Den första ordningens perspektiv är pedagogernas svar, med andra ord deras beskrivning om hur de arbetar för att utveckla barnens språk med hjälp av böcker. Den andra ordningens perspektiv används när vi i diskussionen jämför pedagogernas svar gentemot forskning och övrig relevant litteratur i bakgrunden.

Genom att analysera de svar som framkommer får man fram dessa likheter och olikheter om det som undersöks. När analysen av svaren är klara bör man kategorisera de svar som framkommit för att se dessa likheter och olikheter. Marton och Booth (2000) beskriver att det är vi forskare som genomgår en lärandeprocess under analysen av data i en studie med en fenomenografisk ansats. Detta grundar sig i den meningen att det är vi forskare som är intresserade av att veta hur människor erfar ett visst fenomen. Det blir vår uppgift som forskare att förmedla det vi lärt oss under studiens gång.

Procedur

Vi började med att söka efter forskning, avhandlingar och annan relevant litteratur för vår studie, både via Mittuniversitetets bibliotek samt på biblioteken i våra hemorter. Relevanta forskningsartiklar sökte vi via ERIC EBSCO. ERIC är en referensdatabas som står för Education Resources Information Center och är den största databasen inom pedagogik. Den mest meriterande ERIC-basen är bland annat databasvärden EBSCO (Academic Search Elite). (Backman, 2008). Sökord som användes var exempelvis, preschool, lingvistisk, teacher och thinking. Referenslistorna i de böcker och artiklar vi fann genomgicks för att finna ytterligare relevant litteratur.

Datainsamling

För insamlandet av data valde vi att intervjua förskollärare. Pedagogerna valde själva en lämplig plats att utföra intervjun på. De valde ett avskilt och lugnt rum för att undvika att vi blev störda under samtalet. Till vår hjälp under intervjuerna använde vi oss utav en ljudinspelare, även kallad diktafon. Detta för att kunna koncentrera oss och hålla full fokus på samtalet mellan oss och pedagogerna. Det är även en fördel eftersom risken att man glömmet eller inte hinner skriva ned något viktigt under intervjun elimineras. Intervjuerna varade i cirka en halvtimme. Efter intervjun satte vi oss ner och skrev ner ord för ord vad som sades under samtalet. Utskrifter av intervjuerna gjordes för att underlätta bearbetningen av den insamlade datan. För att hitta likheter och olikheter i pedagogernas svar markerade vi med olika färgpennor det som pedagogerna ansåg som viktigt och fick därigenom fram olika kategorier.

Vi har varit angelägna om att göra intervjuerna tillsammans men det kunde bli aktuellt att genomföra någon utav dem var för sig. Detta var beroende på när intervjupersonerna hade möjlighet att genomföra intervjun, gentemot att vi bor i två olika kommuner med lång resväg, tur och retur ungefärligen femtio mil.

Den metod som vi har valt att använda oss av är en ostrukturerad intervjuemetod. Intervjuerna genomfördes på ett sätt där vi hade ett fåtal förutbestämda öppna frågor, där vi hade möjlighet att ställa följdfrågor. (se bilaga 2). Vi valde öppna intervjufrågor för att minska risken att styra eller påverka pedagogerna svar. Denscombe (2009) menar att den mest användbara intervjuemetoden för

att informanten ska kunna uttrycka sina egna ord och ge sitt synsätt på frågorna är att använda sig utav en ostrukturerad intervjumetod. Denna metod passade vår uppsats eftersom tanken med intervjuer inom fenomenografin är att de intervjuade talar fritt och förmedlar sina egna tankar.

Urval

Vi valde att slumpmässigt kontakta tretton olika förskolor fördelade på tre olika orter i södra Norrland. Förskolorna kontaktades både via telefonsamtal och genom överlämnade av missiv. (se bilaga 1). De berörda pedagogerna informerades om syftet med studien under telefonsamtalet och i det överlämnade brevet. Vi valde att slumpmässigt kontakta förskolorna för att det inte var viktigt för studien att pedagogerna var aktiva i någon språkgrupp eller likande. Detta eftersom syftet med studien inte var att jämföra utan att beskriva pedagogernas arbete.

Presentation av pedagogerna:

Pedagog 1, Kvinnlig förskollärare som arbetat som pedagog i tjuogoett år.

Pedagog 2, Kvinnlig förskollärare som arbetat som pedagog i fem år

Pedagog 3, Manlig förskollärare som arbetat som pedagog i tolv år

Pedagog 4, Kvinnlig förskollärare som arbetat som pedagog i tjuogoett år

Pedagog 5, Bortfall på grund av sjukdomsfall.

Pedagog 6, Kvinnlig förskollärare som arbetat som pedagog i tjuogoett år.

Dessa sex pedagoger bestämde sig för att delta i studien, de övriga tackade nej till medverkan. Dessa pedagoger var hemmavarande i två av dessa tre orter. En av orterna har ungefär 25000 invånare och den andra ungefär 7000 invånare. Bortfallet, pedagog 5, fick vi olyckligtvis veta samma dag som vi stod på förskolan redo att börja med intervjun. Med tanke på den pressade tidsramen var vi tvungna att acceptera ett bortfall. Med dessa förutsättningar hade vi tyvärr ingen möjlighet att kontakta en ännu respondent för en förfrågan angående medverkan i vår studie.

Etiska normer

Det finns vissa ramar som en forskare bör reflektera över under arbetet med en undersökning. Enligt vetenskapsrådet finns det fyra forskningsetiska principer att ha i åtanke under insamlandet av data. Dessa fyra etiska principer är nyttjandekravet, konfidentialitetskravet, samtyckeskrav och informationskravet.

Informationskravet – vi har genom att skicka ett missiv informerat de medverkade pedagogerna om anledningen till intervjun och syftet med arbetet.

Samtyckeskravet - Ljudinspelning under intervjuerna kommer vi självklart inte att använda om pedagogerna avböjer att bli inspelade och de får närsomhelst avbryta intervjun. Pedagogerna har rätten att själva bestämma och skulle de inte vilja bli inspelade får vi ändra metod till att istället föra skrivna anteckningar.

Konfidentialitets- och nyttjandekravet var förutsättningen att information som namn, ålder och liknande var information som vara var till för oss och utom räckhåll för andra. I övrigt skall den samlade informationen endast användas för undersökning och efter avslutat arbete kommer all data att förstöras.

Validitet och reliabilitet

Validitet beskriver Denscombe (2009) att det är nödvändigt att validera kvalitativ forskning, utan att göra det saknar studien trovärdighet. Validitet handlar om man har valt rätt datainsamlings metod för att syftet med studien ska kunna besvaras. Man undersöker det som ska undersökas och ingenting annat.

Reliabilitet, tillförlitlighet handlar om att mätningar in studien är opåverkade av forskningsinstrumenten. En studie med hög reliabilitet bör ge samma resultat vid olika mätningar, och variationerna beror många gånger på mätobjekten. Exempelvis under intervjuer blir tillförlitligheten hög om man använder samma intervjuguide men att resultatet kan skilja sig beroende på de som blir intervjuade. Detta beror på att deras åsikter och tankar kan förändras med tiden. (Ibid.).

Resultat

Pedagogers tankar kring språklig medvetenhet

Språklig medvetenhet visade sig vara ett begrepp som inte är helt enkelt att definiera. Det vi har kunnat tolka och urskilja ur pedagogernas svar är att språket anses väldigt komplext. Med det menar en pedagog att det är väldigt komplicerat och består av flera olika komponenter. En utav pedagogerna uttryckte sig som följer;

Ja språklig medvetenhet, språket är ju så komplicerat egentligen de är ju inte bara uttal och så, det är ju även det dolda språket, kroppsspråket. (Personlig kommunikation, 1 mars, 2011).

I vår studie framkom det att pedagogen menar att barnet förstår många gånger, men kan inte uttrycka sig i tal utan tar hjälp av kroppsspråket och tecken. Med detta menar pedagogen att de kan undersöka om barnen förstår innebörden av vad de säger. Vi har fått insikt och förstått att det är viktigt att barnen har förståelse och att de verkligen vet och förstår vad som sägs samt vad de själva säger. Flera pedagoger ansåg att språket med hjälp av kroppen är en viktig del eftersom de yngre barnen inte har utvecklat det verbala språket ännu.

Om jag får ordet språklig medvetenhet... oj.. det är ju nästan allt och det finns ju språk överallt. // Jag har den uppfattningen om att allt är ett sorts språk alltså, dans är ett sorts språk, måla är ett sorts språk. Så man har dom där tankarna liksom att barnen ska få tillgång och få utveckla alla sidor av språket. // språk är ju både kroppen, gester, tal och ögon, hörsel. Alltså det är ju så här (visar en cirkel med händerna). Men om jag säger språklig medvetenhet det tror jag är först när man själv vet vilken stor betydelse språket har. (Personlig kommunikation, 4 mars, 2011)

Pedagogen ovan anser som många andra, att språket inte bara är det verbala utan även kroppsspråket är av betydelse för språklig medvetenhet. Pedagogen nämner att språket även kan uttryckas via skapande aktiviteter och dans och menar att det är viktigt att barnen får möjlighet att utveckla alla sidor av språket inte bara det verbala. Vår tolkning av pedagogernas utsagor är att språket innebär är makt. Ett barn eller en vuxen som har ett stort ordförråd eller grammatisk kunskap klarar sig mycket bättre i skolan och senare i livet än ett barn som har ett torftigt språk.

En annan aspekt som togs upp var att språket är en viktig del för barnens identitetsskapande. Pedagogen menar att det var viktigt ur en social kontext att barnen ska kunna kommunicera med andra och känner gemenskap i gruppkonstellationer. Pedagogernas utsagor lyder som följer;

// Den språkliga medvetenheten är också väldigt viktigt att du förstår hur du ska använda språket när, var och hur så att det inte blir fel. Har man inte det är det mycket lättare att hamna i konflikt med någon och bli utanför (Personlig kommunikation, 24 februari, 2011).

Ja men det är ju så att man förstår vad man säger för det finns ju många barn som kan ha ett väldigt bra språk men de förstår inte vad de är dom säger. Så jag känner just medvetenhet som så att du är medveten om vad du pratar om. (Personlig kommunikation, 2 mars, 2011).

En central del som nämndes av många pedagoger var ordförrådet. Det anses centralt eftersom språket bygger mycket på ordkunskap och att ett ord kan ha flera benämningar. Barnen har ord, men vet inte alltid ordets betydelse och därför är det viktigt att betona och att man benämner vad saker är. Det viktiga är att stanna upp för att samtala och diskutera ordets innebörd och ge konkreta förklaringar när svåra ord uppdagas.

Pedagogerna beskriver att språkmedvetenhet formas av många bitar däribland, nämns det uttalade språket, kroppsspråket, förmåga att vara social och att barnen ska kunna förstå både sociala- och lekregler.

Hur stimuleras barnens språk

Pedagogerna menar att det är viktigt att lyssna på barnen och utgå från deras intressen. De anser att lärandet måste vara lustfyllt och att det ska vara roligt att lära. Studien visar att det är viktigt att se var barnen befinner sig i sin språkliga utveckling, men det anses även vara av betydelse att lärandesituationerna och aktiviteterna är spännande och lustfyllda så att barnen blir inspirerade och motiverade i läroprocessen.

Vi har arbetat väldigt mycket med att stärka gruppen, att få ihop gruppen. Då har vi arbetat väldigt mycket med att dela upp barnen i mindre grupper och att de ska få positiva möten. (Personlig kommunikation, 1 mars, 2011).

Pedagogerna är eniga om att gruppindelningen är av betydelse. Mindre grupper anses ge mer trygghet, vilket gör att barnen blir mer säkra och vågar prata mer.

Man vill ju försöka att barnen ska få tillfälle att prata klart men det kan vara lite stressigt och ibland känner man, eller JAG känner att ja ja jag ska bara... och det är ju lite tråkigt. (Personlig kommunikation, 23 februari, 2011).

Det vi har kunnat tolka ur pedagogernas utsagor är att det är viktigt att verkligen lyssnar på barnen och höra vad de har att säga. Barnen måste tillåtas att tala till punkt och få möjlighet att göra sin röst hörd. Det låter bra, men i

verkligheten är det inte alltid så lätt att genomföra då det är många barn som kräver den vuxnes uppmärksamhet. Men att ha det i åtanke är viktigt.

För språket är ju som komplext bara titta på tal och uttal vilket man gör, många som inte tänker på de han är ju bra på att prata men jätte dåligt uttal kan ha extremt stort ordförråd då är det en stark sida att jobba med uttalet eller tvärtom att man är noga med det redan från början. (Personlig kommunikation, 1 mars, 2011).

I studien framkom det att det är av betydelse att se alla delar i barnets språkutveckling och alla barn behöver kanske inte träna på samma komponenter inom språket. Det är av stor vikt att uppmärksamma det enskilda barnets behov i syfte för att ta till vara både starka och svaga sidor i barnets språkutveckling.

Pedagogerna anser att deras eget språkbruk är viktigt i avseende på när barnen lär sig språket. De bör eftersträva att använda fullständiga meningar samt tänka på uttal och betoning. Det är nyttigt att reflektera över sitt eget språkbruk under samtal med barnen. Ibland kan det krävas att pedagogen är övertydlig. Ett exempel på detta kan vara då ett barn under en måltid pekar på mjölken utan att säga högt att det är mjölken han/hon vill ha. Pedagogen frågar då högt, är mjölk du vill ha. Ordet upprepas ännu en gång genom frasen: varsågod här får du mjölk.

I tisdags var det ett barn som frågade en kollega; har du kastat ut julgranen, då svarade hon att jo jag har kastat ut den på tomten, jasså har du kastat ut den på tomten säger jag då. (Personlig kommunikation, 4 mars, 2011)

Pedagogen menar att det är viktigt att man talar med barnen om ords olika innebörd och förklarar att det stavas likadant men betyder olika. I det här fallet lyfte det tomten som ett ord med två olika innebörder. Tomten, marken som huset står på gentemot (Jul)tomten. Pedagogen säger att det kan bli roligt och spännande att leka med ord när betydelsen ändras genom betoning. I den leken kan de få förståelse för ordet och barnen får möjligheten att sätta dem i olika sammanhang. Det går att utläsa ur denne pedagogs utsaga att det är viktigt att barnen får en förståelse för vilken betoning som passar sig i de olika sammanhangen.

En av pedagogerna berättade att de arbetar mycket med språkljud och denne ansåg att det är angeläget att barnen lär sig de olika språkljuden för att upptäcka och kunna urskilja dem i orden. De använder sig ibland av en språklåda vars innehåll kan vara olika redskap eller material. Pedagogen beskriver arbetet med språklådan så här:

Då har vi en språklåda, ibland med ett tema med saker från köket eller någonting sådant. Där ett speciellt språkljud som är i lådan och så ska vi försöka lista ut det tillsammans. (Personlig kommunikation, 24 februari, 2011).

Enligt pedagogen kan barnen tycka att det är ganska svårt och av den anledningen gäller det att ha en god balans när det gäller svårighetsnivån. Barnen ska inte uppleva uppgiften för svår för då finns det risk att de tappar intresset. Det ska vara utmanande, men samtidigt roligt. Vi tolkar pedagogens utsaga på de sätt att det krävs att pedagoger har en balansgång i den pedagogiska vardagen som utmanar barnen på den nivå som bäst främjar den språkliga utvecklingen.

En pedagog berättar att de arbetar mycket med bokstäver och former på deras förskola. Barnen får själva skriva sina namnskyltar på sin plats i tamburen.

Dom skriver alltid sina egna lappar på hyllan i hallen och till förtret för många föräldrar för de hittar inte sitt barns hylla ibland. För även 1-1.5 åringarna får ju skriva sitt namn och då kan vi skriva under vem som har den hyllan. (Personlig kommunikation, 4 mars, 2011).

Pedagogen anser att det är viktigt att alla barnen fick skriva sina lappar själva. De spelar även mycket memory med ord, rimord och nonsensord där syftet är att barnen ska få en känsla för språkljuden. Vår tolkning är att det anses viktigt att barnen får uppleva skrift och själva känslan av att skriva. Vikten låg inte i att det skulle bli korrekt skrivet utan att skrivandet i sig var målet med uppgiften.

Sagor och böcker

Det visar sig att samtliga pedagoger anser att användandet av böcker är ett bra sätt för att främja barnens språkutveckling. Pedagogerna läser sagor minst en gång om dagen, bokformen kunde dock variera. Ibland läser de en vanlig bok med text och bilder, men andra gånger läser de flanosagor eller använder sig av sagolådor. Pedagogerna använder sig många gånger av dockor eller annan rekvisita för att visualisera sagorna och därigenom får barnen något att anknyta till. Man kan då betona ord som bakom, framför, över och under för barnen på ett väldigt konkret sätt.

Bokbad, då har man det syftet att få höra så många böcker som möjligt, vi kanske läser 4 böcker och bara översköljer dem med ord, ord ord ord. (Personlig kommunikation, 4 mars, 2011)

Pedagogen menar att det ibland kan vara viktigt att överösa barnen med ord istället för att bearbeta böckerna varje gång. Syftet med bokbadet är att utöka barnens ordförråd. Pedagogen förklarar att de självklart stannar upp när det uppkommer ett svårt ord under läsningen, för att ge förklaringar till ordet, men huvudsyftet är att överösa barnen med ord.

En av pedagogerna använder sig av en bokväska, vilket är en väska med tillhörande frågeformulär. Barnen väljer själva en bok, antingen en bok från

förskolan eller från hemmet. Frågeformuläret fylls i av föräldrarna, tillsammans med barnet. Exempelvis ska frågor besvaras om varför de valde denna bok samt ge en kort förklaring om bokens handling. Föräldrarna och barnet samtalar om frågorna på formuläret som en förberedelse inför presentationen på förskolan. Barnen får sedan presentera och berätta lite kort om sitt val av bok. Efter detta är det pedagogens uppgift att läsa boken för barngruppen som därefter leder till ett gemensamt samtal.

Pedagogerna lyfter fram att det är viktigt att läsa böcker. Ibland är det även en fördel att läsa samma böcker kontinuerligt för barnen. De menar att det är bra med upprepning. Barnen har många gånger även favoritböcker som de gärna vill läsa för jämnan.

För oftast är det jag som vuxen som vill förnya men barnen vill gärna göra det de redan gjort tidigare, sånt som de känner igen. (Personlig kommunikation, 2 mars, 2011).

Vidare talar pedagogerna om vikten av att inte bara läsa en bok rakt upp och ner. Det kan vara en fördel att pedagogen läser sagorna utantill för att de ska öka spänningen och motverka att det blir trist och tråkigt.

Jätteviktigt att man varierar sig att man inte bara läser böcker (Personlig kommunikation, 1 mars, 2011).

Genom att läsa fritt kan man dramatisera mera, formulera ord och meningar på ett annat sätt menar en pedagog. Det nämns även att man inte behöver vänta på bilder eller läsa exakt som det står skrivet utan man kan hitta på en saga efterhand, detta gör det mer intressant. För att göra läsningen mer spännande går det att använda sig av en sagohatt och tända några ljus för att få sagoläsningen mer fantasifull och magisk.

Vi sitter ju inte bara och läser och lägger bort den, för jag menar du ska vara intresserad också av det du läser så att du får rätt betoning och gester också att du läser med inlevelse. // dilemman är när dom kommer med en bok och så tycker man inte om den själv, man kanske hatar mumintrollen eller vad det nu är. (Personlig kommunikation, 4 mars, 2011)

Pedagogen menar att det är viktigt att lägga undan sitt eget tyckande till olika böcker. Genom den yrkesmässiga rollen är det därför viktigt att lägga de privata känslorna åt sidan. Som vi förstår det menar pedagogen att våra känslor för böckerna styr utgången av läsandet, och att det finns en risk att inlevelsen försvinner eller minskar under läsningen om vi inte uppskattar boken.

Samtal kring böcker

På en av förskolorna använder pedagogerna sig av något som benämns veckans bok. Syftet med veckans bok är samtalet kring boken samt att barnet får stå i centrum för en stund. Barnet får som uppgift att välja ut en favoritbok från hemmet. Pedagogerna på avdelningen intervjuar sedan barnet med frågor om varför boken valdes och vad den handlar om. Boken läses och diskuteras sedan inom gruppen.

Just att man pratar om bilderna för man får ju fram mycket där och inte bara genom texten och att barnen får berätta för mig också vad de ser för någonting, att man inte läser den rätt upp och ner utan gör mer utav den. (Personlig kommunikation, 2 mars, 2011)

Att få samtala om böcker är också något som alla pedagoger nämner. Vi tolkar att det görs på olika nivåer, dels handlar det om att se var barnet befinner sig i sin språkutveckling, dels se vilka intressen barnet har, samt att se till att det blir roligt och lustfyllt. En pedagog nämner att de talar om bilder och läser texter. De samtalar utifrån hela boken, hur fram- och baksidan ser ut, men även om vem som har skrivit boken. Det blir på detta sätt alltid någon form av samtal kring boken.

Många gånger kan pedagogerna läsa mera textbaserade böcker. Vid nästa tillfälle får barnen hjälpa till att återberätta boken eller sagan. Detta får barnen göra för att pedagogen ska få vetskap om var denne ska fortsätta läsningen. Anledningen till detta var att pedagogerna på avdelningen turades om med högläsningen. Barnen ges på detta sätt tillfälle att återberätta för varandra eftersom det inte alltid är samma barn närvarande vid läsningen.

De pedagoger som nämner att de arbetade med sagolådor, får inspirationen av kända böcker. De tillverkar olika varianter av rekvisita för att kunna gestalta de karaktärer och de relevanta attribut som finns med i berättelsen. I lådorna fanns det antingen flanosagor eller magnetsagor och båda bygger på samma princip. Flanobilderna har kardborrefästning och magnetbilderna har en liten magnet på baksidan som man fäster på en speciell tavla. Det finns även rekvisita av en mer insamlad karaktär, bland annat dockor, små sängar och annat material som är relevant för att gestalta sagan mer konkret. Rekvisita av mer insamlad karaktär plockas från andra befintliga leksaker, till exempel dockhus eller liknande. Pedagogerna berättar att de inte enbart är de vuxna som berättar sagor utan även barnen deltar aktivt i sagoberättandet. Barnen får då själva avgöra om de vill berätta hela eller bara någon del av sagan och får på det sättet själva avgöra vad de vill förmedla.

Återberättning av böcker är en bokaktivitet som ger barnen möjlighet att samtala kring pekboken, eller andra böcker som väcker intresse. Oftast är det böcker som hörts många gånger som de väljer att återberätta. En pedagog, vilken har barn i åldrarna ett till tre år på avdelningen samtalande mycket kring

pekböcker. Denne menar att när barnen är så unga är det bättre att läsa böcker som de själva väljer. De visar sig vanligtvis att barnen väljer en pekbok eller en bok som inte innehåller så mycket text.

Ibland har man inte ens behövt läsa, utan bara sitta och titta på bilderna. Vad gör dom här? Brukar du göra så? Vad kan dom göra? Att vi mer använt de som bläddermaterial. (Personlig kommunikation, 4 mars, 2011)

Pedagogen beskriver att ett bra sätt att arbeta är genom att diskutera bilderna så att alla barn förstår varandras tolkning av bilderna. Ett annat sätt att bearbeta böcker är att använda sig av dilemmasagor där barnen själva får hitta på ett alternativt slut. Det viktiga är att alla barn får känna delaktighet och ges möjlighet att förmedla sitt alternativa slut till sagan. Det finns inga felaktiga alternativ när det gäller dilemmasagor.

Man tar sig tid och pratar med barnen, det tror jag är jätteviktigt. Att lyssna tror jag nog är det viktigaste. Svara på frågor och funderingar eller svara och fundera tillsammans med barnen. (Personlig kommunikation, 23 februari, 2011)

Samtal sker inte bara i samband med läsning utan språket influerar allt som görs i förskolan. Pedagogen i citatet ovan nämner även att man kanske inte alltid når fram till alla i den utsträckningen man skulle vilja. Men man måste se det som är bra och känna sig nöjd med sitt arbete.

Att bearbeta boken med hjälp av kreativitet?

Två av pedagogerna berättar att barnen får tillfälle att bearbeta sagor med hjälp av målandet. De menar att en del barn uttrycker sig bättre med pennans eller kritans hjälp när de bearbetar en boks handling.

Det är ganska viktigt där att dom har gjort egna sagor och egna berättelser, också att dom ser att de dom säger är viktigt (Personlig kommunikation, 4 mars, 2011)

Pedagogen menar att det är viktigt att alla får komma till tals. När barnen gör sin egen berättelser finns det tre olika delar att ta hänsyn till. För att följa en röd tråd och för att få en känsla över hur sagan är uppbyggd ska sagan innehålla; vad och vem sagan handlar om och hur den slutar. När de arbetar med sagorna får barnen formulera orden som pedagogerna sedan skriver ner på ett papper. Syftet är att få barnen att uppleva att det de säger är viktigt och att sagan kan läsas av någon annan. Pedagogen menar att det är en del av den språkliga medvetenheten när barnen förstår att det de skriver har betydelse för någon annan och framförallt kan läsas av andra människor. Barnen får även förståelse för hur viktigt skriftspråket är och att de kan förmedla sina tankar genom att skriva berättelser.

Dramatisering

Det är vi lite sämre på (skratt). Det är ju de här med intresse hos personalen det är det som är för det är ju jätteroligt men att ta sig dit och göra det men det blir ju som de om man jobbar med en bok som bockarna bruse eller den är ju rolig för den kör dom ju flera gånger om, men över lag är vi jättedålig på de, så det ska vi ha en spark i ändan och komma och puffa på. Utan de skulle behöva komma en eldsjäl för då blir det ju mycket drama. (Personlig kommunikation, 4 Mars, 2011).

Med andra ord arbetar pedagogerna inte så aktivt med dramatisering. Dramat tas upp på utvärderingsmöten, men glöms sedan bort i verksamheten eftersom intresset hos pedagogerna saknas. Barnen tar själva initiativ till drama genom rollekar, men som en planerad aktivitet glöms det tyvärr bort.

Med drama ligger vi lite efter // vi känner att just dramabiten kommer litegrann i skymundan och att vi nu faktiskt på våran avdelning planerar att spela prinsessan på ärten för att dom ska komma igång själv också och kunna dramatisera för det är ingenting man bara kan utan man måste få se. Vi var på Hattstugan för ett tag sedan och ibland är det bra att få hjälp av professionella. (Personlig kommunikation, 24 Februari, 2011).

En pedagog nämner att de inte arbetar med drama eftersom de ännu inte har någon scen. Medan en annan nämner att barnen är för små för att arbeta med dramatisering. Om barnen själva påbörjar någon dramatisering och vill att pedagogerna ska vara delaktiga, medverkar de gladeligen.

En av pedagogerna nämner att de arbetar både spontant och utifrån böcker när det gäller arbetet med dramatisering, men de flesta gångerna är utifrån böcker. Pedagogerna har även själva spelat teater för barnen utifrån böcker. När barnen får vara med och dramatisera ur en bok görs boken om för att passa åldersnivån på avdelningen. Detta för att de ska förstå och känna sig delaktiga.

Språk via kroppen och tecken

Det har tidigare framkommit att pedagogerna anser att språket inte enbart är verbalt utan att det även finns ett kroppsligt språk. Pedagogerna menar att de yngsta barnen som inte har det verbala språket ändå tydligt visar vad de vill och vad de inte vill med hjälp av kroppen.

En av pedagogerna nämner att de arbetar med tecken, alltså teckenspråk som en förstärkning till ordet.

Vi har börjat använda lite tecken igen men det går lite upp och ner men att man förstärker med tecken det är ju jättebra önskar bara att man kunde lite fler tecken. (Personlig kommunikation, 23 februari, 2011).

Det är inte bara när de talar som de använder sig utan tecken utav även när de sjunger sånger till exempel vid en samling, eller när man klär på sig. Man

använder sig av föremål eller bilder som passar till orden och därigenom förstärks ordens betydelse. Tecknen ska vara ett förtydligande till vad ordet är. Det är extra viktigt att arbeta med tecken och bilder om det finns barn med annat modersmål än svenska på förskolan för att saker ska bli mer konkritiserade och att dessa barn ska förstå bättre.

Diskussion

Inledningsvis kommer vi i vår diskussion att diskutera de större delarna såsom Vygotskijs proximala utvecklingszon samt läroprocesser, detta gör vi för att undvika upprepningar senare. Sedan följer en diskussion utifrån innehållet utifrån våra intervjufrågor.

Det har varit intressant att höra och ta del av pedagogernas olika tankar och synsätt kring fenomenet språklig medvetenhet och hur barnens utveckling av språket kan stimuleras genom böcker. Något vi reagerat på är att ingen av pedagogerna nämnde någon av Vygotskij eller Piaget i sina utsagor. Detta antog vi att åtminstone någon av de intervjuade skulle göra eftersom alla är förskollärare. Däremot har vi kunnat koppla pedagogernas utsagor till lärandeprocesser och de teorier som Vygotskij och Piaget behandlar. Pedagogerna nämnde bland annat att lärandet sker i en social kontext och att lärande sker i samröre med andra människor. Det som framkom i vår studie var att de intervjuade pedagogerna hävdar att språket har stor betydelse på den sociala miljön. De menar att språket utvecklas i interaktioner med både barn och vuxna. Verksamheterna är fyllda av samtal mellan barn och pedagogerna men även barnen emellan och det är då viktigt är att ta till vara på alla stunder för att främja språket.

En annan aspekt som var viktigt att utgå från var barnens intressen och nyfikenhet för att motivera barnen och att det skulle vara roligt och lustfyllt att lära. Pedagogerna menar att barn lär sig omedvetet när lärandeprocessen är roligt. Trawick Smith och Dziurgot (2011) beskriver att det är viktigt att pedagogerna använder sig av en lekfull pedagogik när det gäller att främja barnens språkutveckling. De menar att samspelet under aktiviteterna är det väsentliga. Detta stämmer väl in på vad Jerlang (2008) ansåg som viktigt när det gäller att motivera barnen i lärandeprocessen. Både pedagogerna och Jerlang ansåg att det var viktigt att se barnet som ett subjekt istället för ett objekt och att barnen inte alltid fylld med färdig kunskap. De menar att kunskaperna erövrar i en dynamisk process tillsammans med människor i omgivningen.

Den dynamiska processen behandlas enligt vår mening i Vygotskijs teori om den proximala utvecklingszonen. När det gäller att utöka barnens ordförråd läses en bok av en kunnig läsare, en som har ett mer avancerat språk. I detta anseende är läsaren den som utgår från barnens nuvarande kunskaper för att hjälpa dem till vidare utveckling. Arbetet med att utöka barnens ordförråd framkommer tydligt i och med bokbadet, där pedagogens huvudsyfte är att överösa barnen med nya ord. Under arbetet med ordbadet stannar de även upp vid uppkommande av svårare ord som barnen inte känner igen och diskuterar dessa.

Pedagogerna i vår studie hävdar att språket har stor betydelse i den sociala miljön. De menar att språket utvecklas i interaktioner med både barn och vuxna. Detta kopplar vi till det Illeris (2007) nämner angående att lärandet sker genom två processer, vilka är lärande och tillägnande. Genom samspel och interaktion med andra människor samlar man på sig nya erfarenheter och utvecklar sitt språk. Genom att tillägna sig nya ord och grammatisk uppbyggnad genom interaktioner och samtal kring böcker förbereds barnen inför skolan och samhället i stort.

En central roll som pedagogerna belyste var att det är viktigt vilket språkbruk man som pedagog använder under samtalet med barnen. Med tanke på att den vuxne är den som har det mer avancerade språket är det viktigt att använda många ord och en korrekt meningsuppbyggnad under samtalet med barnet. Jerlang och Ringsted (2008) beskriver denna process utifrån den proximala utvecklingszonen och menar problem som barnen endast kan bemästra med hjälp av andra, kan de senare med den kollektiva erfarenheten som grund klara av att lösa själva. Arnqvist (1993) menar att samspelet är en väldigt viktig del och att det väsentliga är interaktionen människorna emellan för att bemästra svårigheter och erövra ny kunskap. Pedagogerna menar att om vi vuxna samtalar mycket med barnen bidrar detta till att de utökar sitt ordförråd samt får en känsla för hur meningar är uppbyggda. Såsom Arnqvist säger, det är genom språket vi får möjlighet att förmedla våra känslor och budskap till omvärlden. Barnen lär sig ett mer avancerat språk om vi vuxna och som pedagoger låter barnen medverka i dialoger och att vi som pedagoger lyssnar på vad barnen har att säga. Om barnen inte har aktiva lyssnare i sin omgivning resulterar det i att de pratar mindre. Detta känner vi nog alla igen, för om vi inte har någon som lyssnar på det vi säger så dör dialogen ut.

Vi anser att det är bra att pedagogerna ute i verksamheterna tar vara på alla tillfällen till samtal och gärna utmanar barnen språkligt för att främja språkutvecklingen. Utmaningarna kan vara endera allmänna och vardagliga frågeställningar eller frågor som barnen inbjuds att svara på i samband med läsning av böcker. Forskarna Christ, Wang och Chiu (2010) samt Hagtvet (2001) anser att dialogen och den vuxnes stöd i interaktionerna är centrala när det gäller att utveckla barns språk. De anser att den vuxne har kunskapen och medvetenheten för att kunna ställa de rätta frågorna och möjligheten att ge konstruktiv respons. Responsen från den vuxne kan antingen förstärka barnens befintliga kunskaper eller visa vägen till ny kunskap.

Vad är språklig medvetenhet

Vår uppfattning om språklig medvetenhet är att barnen till en början lär sig ord och ordens betydelse för att senare distansera sig för att se ordets funktion och form. Svensson (2005) menar att det är när man självmant börjar reflektera över språket och dess betydelse, samt tänker på hur eller något sägs eller skrivs som språklig medvetenhet uppstår. Det överensstämmer jämförelsevis med pedagogerna som nämner att språklig medvetenhet är när man vet vilken stor betydelse språket egentligen har, men även att man kan distansera sig för att se ordens funktion och form.

Pedagogerna anser att språket inte bara är det verbala utan kan även uttryckas via kroppsspråket och att det anses viktigt att få utveckla alla sidor av språket. Det kan även uttryckas i aktiviteter som dans och målning. Tornéus (2000) har liknande tankar och framför allt när det gäller de yngre barnen som inte har ett utvecklat talspråk utan kommunicerar via läten, mimik och ögonkontakt. Han nämner även att barnen använder sig av här- och nu kommunikationer vilket även en av pedagogerna nämner. Pedagogerna anser att det är viktigt att ta vara på de spontana kommunikationstillfällen som uppstår. Detta helt oberoende av barnets ålder samt om det sker genom en verbal dialog eller om det sker via icke-verbal kommunikation. En av pedagogerna nämnde att de arbetade med tecken som en förstärkning av orden, detta för att stimulera de yngre barnen som inte har ett verbalt språk ännu. Det är huvudsaken att barnen lär sig tecknen för de väsentligaste orden som kan behövas i vardagen, så att de kan förmedla vad de vill ha eller göra. Även bilder nämndes som ett bra hjälpmedel för att visa mer konkret vad orden som sägs betyder. Pedagogerna menade att det är ett bra sätt att lära barn olika ord, det blir mer åskådligt och lättare för barnen att koppla samman det talade ordet med en bild.

Två av pedagogerna nämner att barnen får välja att låna hem en bok som läses av föräldrarna i hemmet. Sedan får barnet diskutera boken med pedagogen och barngruppen. Madsen (1994) nämner att det är viktigt att förskolorna är medveten om vikten av att barnen kommer i kontakt med böcker redan under en tidig ålder. Det är då viktigt att man ser alla möjligheter som pedagog och

att man även introducerar föräldrarna och uppmuntrar till läsning även i hemmiljön. Vi anser att detta är ett bra sätt att involvera föräldrarna i barnens språkutveckling och språkliga medvetenhet.

Hur stimuleras den språkliga utvecklingen

Vi fokuserade och riktade in oss på användandet av böcker eftersom vi båda anser att det är ett bra sätt att främja barnens språkutveckling. Detta var även något som pedagogerna ansåg som en viktig del för att stimulera språket.

Många av pedagogerna använder högläsning som en aktiv handling på förskolorna, dessutom visade det sig att arbetet med böckerna sker på varierande sätt från gång till gång. Detta finner vi stöd för även i litteraturgenomgången, bland annat tar Lindö (2009) upp att genom att enbart läsa böcker rakt igenom får barnen inte någon chans att reflektera över boken. Avsikterna med böckerna kan variera då pedagogerna ibland har syftet att ge barnen ett rikt ordförråd och väljer då att läsa böckerna rakt upp och ner. Här har pedagogerna inte syftet att barnen ska reflektera utan bara överösa dem med ord. Det kan emellanåt vara skönt för barnen att bara få lyssna på en bok utan att det ska innebära aktiviteter runt boken. I och med detta intar högläsningen en mer passiv form, genom att läsningen främst ska bidra till att samla och lugna barngruppen. Barnen får kontakt med ord och böckernas handling ändå utan vidare bearbetning under samtliga lästillfällen. Det viktiga är att man som pedagog är medveten om att en bok inte bör läsas rakt igenom varje gång. Avsikterna med högläsning kan variera men barnen bör ges möjligheten att både få reflektera över innehållet i boken samt utöka sitt ordförråd under lästunden.

Pedagogerna ansåg att ordförrådet var en central del när det gäller barnens språkliga medvetenhet. De nämnde även att flera ord kan se lika ut men betonas på olika sätt och genom betoningen får orden olika innebörder. Christ, Wang och Chiu (2010) beskriver att barnen får ett större ordförråd och en större förståelse av ords innebörd genom högläsning. De menar att de lär sig ord genom att någon annan läser för dem. Barnen får en djupare förståelse av ord och de kan användas i olika sammanhang. Det är viktigt att stanna upp vid de svåra orden, vilket pedagogerna även gjorde. Som vi nämnde tidigare är det viktigt att ha någon som kan språket bättre än barnet själv för att de ska kunna lära sig nya ord. Under inläring av nya ord innebär det även att lära sig att samma ord kan ha olika innebörder, att ordet kan ändras beroende på hur man betonar ordet.

En av pedagogerna nämner att bilderboken är ett bra redskap både till att samtala kring boken men även till att göra egna berättelser. Under intervjuernas gång framkom det att pedagogerna anser att det är ett bra sätt till att låta barnen göra egna berättelser, låta dem få utveckla sin fantasi genom detta men även stärka barnens språk. Det viktiga är att barnen får använda sina egna

befintliga kunskaper och sätta in dem i ett sammanhang. Barnens insamlade kunskaper är skapade genom deras och andras erfarenheter. Utifrån dessa erfarenheter som barnen har, gör de sin egen saga. Detta ingår i vad Piaget benämner i adaptationsprocessen.(Arnqvist, 1993). Simonsson (2004) anser att arbete med pekböcker är ett bra redskap när det gäller att främja språkutvecklingen för de yngre och barn med annat modersmål. Eriksen Hagtvet (2001) är inne på samma spår men nämner att pekböckerna även är ett bra redskap för de äldre barnen genom att man kan samtala om boken genom enskilda bilder, färger och känslor i boken. Hon nämner även bilderboken som en inspirationskälla för att barnen ska kunna skapa sina egna berättelser.

Lindö (2009) tar upp att sagostunden stimulerar jaget genom att låta barnen själva vara med och berätta en saga. Böcker som fångar barnens intresse samt upprepningar är viktigt, framförallt för de yngre barnen.

För oftast är det jag som vuxen som vill förnya men barnen vill gärna göra det dom redan gjort tidigare, sånt som de känner igen. (Personlig kommunikation, 2 mars, 2011).

Om ett barn kommer med en bok bör vi läsa den utan att tveka, detta oberoende om boken lästs många gånger eller upplevs för lång. Ibland styrs lässtunden av barnens intresse och andra gånger av pedagogernas intresse för boken.

Vi sitter ju inte bara och läser och lägger bort den, för jag menar du ska vara intresserad också av det du läser så att du får rätt betoning och gester också att du läser med inlevelse. // dilemmat är när dom kommer med en bok och så tycker man inte om den själv, man kanske hatar mumintrollen eller vad det nu är. (Personlig kommunikation, 4 mars, 2011)

Som en av pedagogerna sa är det vår uppgift inom yrket att distansera oss från våra känslor till böckerna. Även om vi inte alltid tycker om boken som barnen väljer så måste vi försöka läsa boken med känsla och inlevelse. Vi anser att det är viktigt att man inte glömmer att det är för barnen vi ska läsa och inte för oss själva. Det får inte heller glömmas bort att det kan vara av vikt att även pedagoger väljer böcker ibland och inte bara barnen. Väljs för lätta böcker utmanas inte barnen tillräckligt i språket. Val av böcker kan variera beroende på vilket syfte man har med just den bok som valts att läsas.

En pedagog nämnde att man kunde göra sagan mer levande genom att lära sig sagan utantill och använda sig utav en sagohatt. Detta är något som även Lindö (2009) tar upp. Hon menar att genom friläsning är det lättare att få ögonkontakt med barnen och på det sättet hålls boken mer levande, samt att rekvisita gör att man håller kvar uppmärksamheten längre hos barnen. Det blir lättare för barnen att fokusera när en bok eller en saga läses med rekvisita inblandad. Det blir mer konkret för barnen, lättare och mer intressant för dem att följa med i sagan. Vi anser att det viktiga inte är vilket material som används utan hur man använder sig utav materialet. Något man kan tänka på

är att rekvisita inte behöver vara verklighetstroget med det menas att en vanlig låda kan användas som exempelvis en säng eller en båt. Om man använder sig utav mindre förutsägbara material som rekvisita stärks barnens fantasi. Vi instämmer med pedagogernas uttalande om att det är bra att lära sig sagan utantill då man på det sättet kan hålla fokus på barnen och leva sig in mer i sagan. Det är lättare att göra sagan mer intressant om man som läsare känner till hur sagan utspelar sig. Då kan man i förväg bestämma tonfall och tempo samt hur man lägger upp sagan.

Illeris (2007) och Torneus (2000) nämner att samspel är en viktig del för barnens språkutveckling. Även tillägnande och kommunikation är ett viktigt led i språket. Jerlang (2008) beskriver att när barnen ska lära är det viktigt att de känner sig motiverade, detta görs enklast genom att man som pedagog utgår utifrån barnens kunskaper, vilket är viktigt för att barnen skall kunna få ett rikt språk. Eriksen Hagtvat (2004) beskriver att de måste kännas meningsfullt för barnen och att det måste ske i ett sammanhang där barnen känner sig trygga. Det författarna ovan nämner är viktigt att ha i åtanke som pedagog. Det är i leken som barnen lär och i förskolan ska det vara roligt och lusfullt och barnen ska inte känna att de är ett lärandetillfälle. Samspelet är en viktig del i barnens språkutveckling och det är viktigt att tillgodose. Allt bygger på varandra. Genom att man utgår från barnens behov och intresse, gör det att ett lärande sker i ett sammanhang där barnen känner trygghet. En pedagog menade även att uppdelningen av barnen i mindre grupper stärkte gruppen och gav barnen mer trygghet. I de mindre grupperna vågade barnen prata mer, vilket resulterade i högre stimulans av språket. Vår uppfattning är att i en mindre barngrupp ges exempelvis ett blygt barn större möjlighet att våga uttrycka sig och blir mer synliggjort än om det skulle ingå i en större grupp.

Med drama ligger vi lite efter // vi känner att just dramabiten kommer litegrann i skymundan och att vi nu faktiskt på vårav avdelning planerar att spela prinsessan på ärten för att dom ska komma igång själv också och kunna dramatisera för det är ingenting man bara kan utan man måste få se. Vi var på Hattstugan för ett tag sedan och ibland är det bra att få hjälp av professionella. (Personlig kommunikation, 24 Februari, 2011).

Dramatiseringen kommer i skymundan i de flesta förskolorna och tolkas som att pedagogerna gärna vill, men att de är osäker på sitt kunnande inom området. Drama ses som något större än vad det egentligen är. Något som vi reflekterat över är att drama inte behöver vara en korrekt utförd teater. Vi anser att barnen inte har så stora krav på själva utförandet. Huvudsaken är inte att de ska bli "bra" utan det viktiga är att man tar initiativ och gör något roligt och använder sig av kroppen och gestaltandet vid berättandet. Vi ser det mer som att pedagogen bjuder på sig själv.

Som pedagogerna nämnde kunde språket vara mer än det verbala. Språket kunde även vara aktiviteter som målning och dans. Detta är dock lite underligt

eftersom det bara var ett fåtal pedagoger som arbetade aktivt med att bearbeta böcker med hjälp av drama eller andra skapande aktiviteter. Baumer, Fernholt och Lecusay (2005) beskriver att barnen lär sig mer om det är roligt under lärandetillfället. Detta kan åstadkommas genom att bearbeta sagor och berättelser genom leken eller genom skapande aktiviteter, exempelvis genom att rita. En pedagog nämnde i studien att vissa barn möjligtvis har lättare att uttrycka sig med pennan. Vi anser att förutom bearbetning av sagan eller boken skulle barnen kunna få tillfälle att skapa egen rekvisita. Rekvisita som de sedan endera använder när de återberättar sagan såsom de vill förmedla den eller komponerar en egen saga.

Metoddiskussion

Denscombe (2009) ser vissa svårigheter när det gäller att kunna bedöma studiens trovärdighet i en kvalitativ studie. En anledning är att människor har olika åsikter och att informanternas åsikter kan ändras genom tiden. Det går inte att verifiera på samma sätt som med en kvantitativ forskning. Om man skulle fråga samma pedagog kanske denne inte skulle svara exakt samma sak utan att det kan förändras med nya erfarenheter eller vad som sker i informantens liv just för den tidpunkten. Därför kan tillförlitligheten uppfattas som låg i vår studie då vi eftersökte pedagogernas tankar och erfarenheter beträffande användandet av böcker som utgångspunkt för att främja barnens språkutveckling.

Däremot har vår studie en hög validitet eftersom vi har undersökt det som ska undersökas och inget annat. Vi använde oss av en ostrukturerad intervjumetod med ett fåtal frågor, i vårt fall ställde vi två frågor till informanterna. Vi valde att använda två huvudfrågor med tanke på att vi utgår från en fenomenografisk ansats där vi var ute efter pedagogernas tankar. Intervjun blev då av en mer samtalande karaktär gentemot en utfrågande intervju. Som hjälpmedel användes en ljudinspelare, detta för att lättare kunna fokusera på informantens svar och för att lättare kunna ställa följdfrågorna under samtalet. Nackdelen med en ljudinspelare är att man inte får med det dolda språket, mimik och kroppsrörelser. För att både kunna se, höra och hålla fokus under samtalet skulle vi med fördel använt oss utav en videokamera istället.

Det är fördelaktigt att vara två under en intervju, allra helst för vår del eftersom vi hade en samtalsbetonad intervjumetod. Vi kunde därmed hjälpa varandra att föra samtalet framåt. Det var däremot lite besvärligt när intervjuerna skulle transkriberas då det inte var helt enkelt att höra vad informanterna sa. Det svåra med att överföra intervjun från tal till skrift är att människan inte alltid talar i fullständiga meningar. Intonationer och betoningar är svåra att skriva i utskriften (ibid.).

Förslag till vidare forskning

I vår studie har pedagoger berättat utifrån dem själva och deras verksamhet gällande hur de arbetar för att främja barnens språkutveckling med böckerna som utgångspunkt. Det skulle vara intressant att undersöka om utsagorna stämmer överens med det praktiska arbetet. Det kan skilja sig mellan det framförda ordet och arbetet i verksamheten. De intervjuade känner många gånger nervositet inför en intervju, detta för att de vill svara "korrekt" och visa vad de kan inom det aktuella området. För att undersöka om pedagogernas utsagor stämmer överens med verkligheten skulle man som forskare kunna införa observationer som en del i studien. Observationerna skulle då med fördel göras innan intervjun.

Tack

Först och främst vill vi tacka vår handledare Staffan Löfquist. Ett stort tack till de deltagande pedagogerna som delade med sig av sina tankar och erfarenheter och möjliggjorde vår studie. Vidare vill vi visa vår uppskattning till våra familjer som har stöttat oss genom arbetet. Det finns inte ord som beskriver vår tacksamhet till er som hjälpt oss med uppsatsen genom att läsa den gång på gång och kommit med konstruktiv kritik och tankar.

Referenser

- Arnqvist, A. (1993). *Barns språkutveckling*. Lund: Studentlitteratur.
- Backman, J. (2008). *Rapporter och uppsatser*. (2.uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Bjar, L., & Liberg, C. (2003). *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur.
- Damber, Ulla. (2010). *Reading for Life*. (Avhandling för filosofi doktorsexamen, Linköping universitet 2010).
- Dimenäs, J., & Björkdahl Ordell, S.(2007). *Lära till lärare*. Stockholm: Liber.
- Eriksen Hagtvét, B., & Palsdóttir, H. (2001). *Lek med språket*. Borås: Natur & Kultur.
- Eriksen Hagtvét, B. (2004). *Språk stimulering D 1, tal och skrift i förskoleåldern*. Stockholm: Natur och kultur.
- Liberg, C. (2008). *Att läsa och skriva – Forskning och beprövad erfarenhet*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Illeris, K. (2007). *Lärande*. (2. Uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Jerlang, E. (2008). Jean Piagets teori om kunskapsprocessen. I Jerlang, E (Red.), *Utvecklingspsykologiska teorier* (5. uppl.) (s.298-352). Stockholm: Liber.
- Jerlang, E., & Ringsted, S. (2008). Den kulturhistoriska skolan: Vygotskij, Leontiev och Elkonin. I Jerlang, E (Red.), *Utvecklingspsykologiska teorier* (5.uppl.) (s.355-417). Stockholm: Liber.
- Jorup, B. (1979). *Lekens pedagogiska möjligheter – En analys av barns lek på daghem utifrån Jean Piagets teori*. (Avhandling, Stockholms universitet 1979)
- Kåreland, L. (2009). Sagan berättelsen som meningsskapare. I Axelsson, M., Bergöö, K., Brink, L., Fast, C & Jönsson, K. (red.), Kåreland, L. *Bygga broar och öppna dörrar*. (61-85). Stockholm: Liber AB.
- Lindö, R. (1998). *Det gränslösa språkrummet*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindö, R. (2009). *Det tidiga språkbudet*. Lund: Studentlitteratur.

- Marton, F., & Booth, S. (2000). *Om lärande*. (10.uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Pramling, I., Asplund Carlsson, M., & Klerfelt, A. (1993). *Lära av sagan*. Lund: Studentlitteratur.
- Sandström Madsén, I. (1994). Språkutveckling och lärande – två sidor av samma mynt. I Madsén, T (Red.), *Lärares lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Sigurd, B. (1991). *Språk och språkforskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Simonsson, M. (2004). *Bilderboken i förskolan*. (Avhandling för filosofi doktorsexamen, Linköping universitet 2004).
- Simonsson; M. (2006). *Pedagogers möte med bilderböcker i förskolan*. (Avhandling för filosofi doktorsexamen, Linköping universitet 2006).
- Svensson, A-K. (2005). *Språkglädje*. Lund: Studentlitteratur.
- Tornéus, M. (2000). *På tal om språk – en bok om språklig medvetenhet hos barn*. (2.uppl.) (Avhandling, Umeå universitet 2000).
- Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Tillgänglig: 2011-03-16, www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf

FORSKNING:

- Baumer, S., Ferholt, B. & Lecusay, R. "Promoting narrative competence through adult-child joint pretense: Lessons from the Scandinavian educational practice of playworld", *Cognitive Development*, **20**, 576-590 (2005)
- Christ, T., Wang, C. & Chiu, M. "Using story dictation to support young children's vocabulary development: Outcomes and process" *Early Childhood Research Quarterly*, **26**, 30-41 (2011)
- Sénéchal, M. "The differential effect of storybook reading on preschoolers' acquisition of expressive and receptive vocabulary" *J. Child Lang*, **24**, 123-138 (1997)
- Snyder Ohta, A - S. "Interlanguage pragmatics in the zone of proximal development", *System*, **33**, 501-517 (2005)
- Trawick-Smith, J. & Dziurgot, T. "Good-fit' teacher-child play interactions and the subsequent autonomous play of preschool children", *Early Childhood Research Quarterly*, **26**, 110-123 (2011)

BILAGA 1: Missiv till intervjupersoner

Hej!

Vi är två studenter som går sista terminen på lärarutbildningen med inriktningen mot förskola och förskoleklass. Utbildningen läses på distans mot Mittuniversitetet i Härnösand.

Nu under vår sista termin ska vi skriva ett examensarbete. Syftet med studien är att beskriva hur pedagoger använder sig av böcker som utgångspunkt för att främja barnens språkutveckling.

Vi har valt att utgå från en kvalitativ metod för att få en djupare förståelse om ämnet. Fenomenografisk ansats kommer att genomsyra vår uppsats. Med det menar vi att insamlad data kommer att sorteras för att hitta och urskilja likheter och skillnader i pedagogernas svar. Vi kommer att göra intervjuer och till vår hjälp kommer vi att använda oss utav en ljudinspelare, detta för att kunna koncentrera oss och hålla full fokus på samtalet. Ljudinspelningen kommer vi att hålla för oss själva och kommer endast att användas till hjälp under transkriberingen av intervjun, materialet kommer att raderas när vi blivit examinerade. Det är frivilligt om man vill bli inspelad och du har rätt att avbryta intervjun när som helst.

Vi hoppas att du har tid och möjlighet att ställa upp på vår intervju och det skulle även ha stor betydelse för vår uppsats.

Tack på förhand

Med vänliga hälsningar

Jessica Olsson, mejladress, telefonnummer, Ort, Län

Petra Mikaelsson, mejladress, telefonnummer, Ort, Län

BILAGA 2: Intervjufrågor

1. Vad har du för tankar och synsätt beträffande språklig medvetenhet
 - följdfrågor
2. Hur arbetar ni för att stimulera barnens språkutveckling
 - Följdfrågor

Exempel på följdfrågor kunde vara:

Du nämnde att ni läser mycket för barnen på er förskola. Kan du vidareutveckla hur ni går tillväga under läsningen.

När du talade om att ni brukade samtala om böckerna, hur brukade ni göra det med barnen?